

ANDY WEST
**HAPİSHANEDE
FELSEFE**

Çeviri: Ümran Özbalcı

domingo

Ağabeyim için...

 domingo

HAPİSHANEDE FELSEFE

ANDY WEST

Özgün ismi: The Life Inside

© 2022 Andy West

Türkçe yayın hakları:

© 2023 Bkz Yayıncılık Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.

Domingo, Bkz Yayıncılık markasıdır.

Sertifika No: 46105

Çeviri: Ümran Özbacı

Editörler: Algan Sezgintüredi, Edip Sönmez

Kapak tasarımı: Bilge Kağan Aydın

Sayfa uygulama: Bahadır Erşık

ISBN: 978 605 198 289 2

Baskı: Ekim 2023

Çınar Mat. Ve Yay. San. Tic. Ltd. Şti.

Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han No: 34 Kat: 4-5 Bağcılar İstanbul

Tel: (0212) 628 96 00 • Sertifika No: 45103

Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın tümünün veya içeriğinin herhangi bir bölümünün yayıncının yazılı izni olmadan, fotokopi yöntemi dahil, elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla çoğaltılması yasaktır.

Bkz Yayıncılık Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.

Harbiye Mah. Cumhuriyet Cad. Pak Apt. No: 30

Kat: 1 Daire: 3 Şişli İstanbul – Tel: (212) 245 08 39

e-posta: domingo@domingo.com.tr

www.domingo.com.tr

Yazarın Notu

Kitaptaki kişilerin isimleri ve ilgili detaylar ile yer isimleri ve olaylar değiştirildi ya da iç içe geçirildi. Olayların zamanları da değiştirdi. Bunu mahremiyeti korumak, mağdurlara karşı hassasiyetimi sürdürmek, hem hapishanelerin hem de kişilerin güvenliğini tehlikeye atmaktan kaçınmak ve yaşadıklarımı kişisel bir hikâyeye dönüştürmek için yaptım. Tek bir hapishane veya tek bir mahkûm yoktur. Birçok hapishane ve hapisteki her bir insanın kendi deneyimleri vardır. Bu kitap bu çoğulluğa dair bir şeyler anlatmayı amaçlasa da aslında ailesi hapis yatmış ve şimdi de içeride ders veren biri olarak benim öznel bakış açımdan yazıldı. Sınıflardaki diyaloglar dört yıllık bir süreçten derlendi; söylenenleri kelimesi kelimesine hatırlamasam da konuşulanların özünü yansıtmaya çalıştım. Kişisel deneyimlerimi hatırladığım haliyle yazdım, imkânım olduğunda araştırma yaptım ya da anılarımın doğruluğunu başkalarına sorup teyit ettim. Ancak kimileri bazı şeyleri farklı hatırlayabilir.

Hapishanedeki öğrencilerimin sosyal medyaya girme izni yok; Adalet Bakanlığı'nın izni olmadan hiçbir şey yayımlayamıyorlar, çoğu da yazmayı pek iyi bilmiyor. Birçoğu toplumsal damgayla yaşıyor, bu da genellikle seslerinin duyulmaması ya da –mahkûm veya eski mahkûm olduklarını ortaya çıkaracaksa– deneyimleri hakkında konuşmaktan çekinmeleri anlamına gelebiliyor. Bu kitap üzerinde çalışırken çoğunlukla kendileri hakkında yazma fırsatı olmayan insanlar hakkında yazdığımı farkındaydım. Herkesin

anlatacak hikâyesi vardır ama sadece bazı insanlar hikâyelerini daha büyük bir kitleyle paylaşma ayrıcalığını bulabilir. Bana sunulan fırsatın getirdiği sorumluluğu hep aklımda tutmaya çalıştım. Gerektiği yerde doğru anlayıp bildiğimden emin olmak için eski mahkûmlara, meslektaşlarıma ve akademisyenlere danıştım.

Bana hikâyelerini anlatacak kadar güvenen yakınlarıma teşekkür ediyorum. Umarım haklarında dürüstçe ve layıkıyla yazabilmeyi başarmışımdır.

Bölümler

Kimlik	1
Özgürlük	4
Utanç	12
Arzu	22
Şans	27
Mutluluk	49
Zaman	72
Delilik	86
Güven	103
Kefaret	122
Unutmak	143
Hakikat	149
Bakmak	163
Kahkaha	166
İrk	182
İçeride	199
Değişim	219
Hikâyeler	238
Yuva	257
Nezaket	276

Sınıfta Kullanılan Materyaller ve Kaynaklar 299

Teşekkür 301

Kimlik

Adalet: Karşımızdaki insanın düşündüğümüzden farklı biri olduğunu kabul etmeye daima hazır olmak.

SIMONE WEIL

Asansörde yanımda duran adam, hapse atıldığından beri, yani yirmi senedir görmediğim babama inanılmaz benziyor. Kısa boylu, parmak uçları sararmış ve büyük gelen ceketinin kolları parmak eklemlerine kadar uzanıyor. Otobüste, trende ya da bar tuvaletlerinin pisuarlarında dururken babama benzeyen adamlar görüyorum. Londra'da, Manchester'da, Berlin'de ve Rio de Janeiro'da rastladım onlara.

Adama göz attığımda sürekli sıkılı duran çenesini ve nefesindeki amfizem hırıltısını tanıyorum. Gömleğimin koluyla bileğimi kapayarak saatimi saklayıp ona saati soruyorum. Liverpool aksanıyla cevap vermiyor, demek ki babam değil. Almanya ya da Brezilya'dakiler de değildi. Kalan beş katı konuşmadan çıkıyoruz. Asansör duruyor, kapılar açılıyor ve adam iniyor.

Yarın sabah ilk kez bir hapisanenin içine gireceğim. Mahkûmlara felsefe öğreteceğim. *Guardian*'a birkaç ay önce felsefe öğretmekle ilgili bir yazı yazdım; orada babamın, ağabeyimin ve dayımın hapis yattığından bahsettim. Geçen ay yerel bir üniversiteden Jamie adında bir felsefeci bana hapisanede birlikte ders vermek isteyip istemediğimi sordu. Galiba bu proje için davet edilmemin nedeni, kültürel açıdan uygun ve de mahkûm mantığını *Tractatus*'a*

* *Tractatus Logico-Philosophicus*: Ludwig Wittgenstein'in gerçeklik ile dil arasındaki ilişkiler ve bilimin sınırları üzerine yazdığı eser. (e.n.)

sarılanların çoğundan daha iyi anlayabilecek biri olmam. Jamie benden onlarla çalışmamı istediğinden beri bir mağaza vitrinindeki ağır siyah botlar gözüme takılıp duruyor. Bahar mevsimindeyiz ve normalde hep yumuşak deriden Oxford ayakkabılar ile paçaları iki kere katlanmış, taşlanmış kot giyerim. Bu öğleden sonra mağazaya gittim. Ellerinde botun sadece 44 numarası vardı. Ben 43 giyiyordum ama umurumda değildi, ayakkabıyı aldım.

Ertesi sabah hapisanede Jamie ile sandalyeleri daire şeklinde dizip öğrencilerimizi bekliyoruz. Sınıf aynı zamanda resim atölyesi olarak kullanılıyor. Okul günlerimdeki sanat dersi sınıflarına benziyor ama buradaki camlarda parmaklıklar var; kurşunkalemler, fırçalar ve sivri uçlu diğer her şey ise kilitli dolaplarda duruyor.

Locke'un kimlik teorisi hakkındaki ders planımızın üzerinden geçiyorum. Babamın bunu anlamaya çalıştığını hayal ediyorum ve bir yandan da kırmızı tükenmezkalemle koca koca paragrafların üstünü çiziyorum. "Anlaşılır tatalım dersi," diyorum Jamie'ye. "Okuma yazma bilmeyen, okul bitirmemiş bir sürü adam olacak. Onları bunaltmamalıyım." Ağır metal kapıların açılırken çıkardığı tangırtıyı ve dışarıdaki koridorda konuşan adamların yankılanan seslerini duyuyorum. Öğrencilerimiz yaklaşıyor. Ayağımda yeni botlarım var; henüz aşınmamış burunları okulun ilk günü parlaklığında.

Kapıya bir adam geliyor. "Psikoloji mi?" Nefesi kokuyor, gözleri kan çanağı gibi.

"Felsefe," diyorum.

Omuz silkiyor, içeri girip oturuyor.

Başka biri daha geliyor, elimi kemiklerimi kıracaktıymışçasına sıkıyor ve etrafı kontrol ediyor. Soluk benizli, dişetleri çekilmiş bir adam daha geliyor. Üzerinde "Leeds Üniversitesi" yazılı naylon poşet taşıyan bir adam; poşet ek yerinden ayrılmış ama kütüphaneden aldığı kitapları hâlâ bunda taşıyor. Kimlik kartındaki fotoğrafında iskelete benzeyen, yuvarlak suratlı bir adam var. Grubun etrafında dolaşıp kendimi tanıtıyorum ama bir yandan da

ayağımdaki acı nedeniyle yüzümü ekşitiyorum. Botlarım derimi soyuyor. Topuklarımda taze kabarcıkların acısını hissediyorum. Başka adamlar da geliyor, sonunda sınıf mevcudu on ikiye ulaşıyor. Jamie ve ben bugünkü ders için notlarımıza son kez göz gezdiriyoruz. “Anlaşılır,” diyorum yeniden.

Adamlar daire şeklinde oturuyor ve onlara Locke’u anlatıyorum.

“Bu pek doğru değil,” diyor Macca adında bir öğrenci.

“Efendim?” diyorum.

“Locke’un önemsedığı şey sadece bellek değildi.” Beyaz tahtamı işaret ediyorum. “Daha ziyade bilinçti.”

On ikisi birden bana bakıyor. Topuklarımdaki kavurucu acıdan kaçınmak için parmak uçlarımda beyaz tahtaya yürüyorum, “bellek” kelimeyi silip “bilinç” yazıyorum. Adamlar gülüp fısıldaşıyor. Locke’u yeniden açıklamaya çalışıyorum, ayağımı yere tam basmamaya dikkat ederek küçük adımlarla yürüyorum. Birkaç dakika sonra yakın zamanda uzaktan eğitim diploması almış başka bir öğrenci Rousseau’nun Locke’a nasıl karşı çıkabileceğini açıklıyor. Yirmi dakika sonra elimizdeki malzeme bitiyor. Jamie’nin gözleri benimkilerle buluşuyor ve “anlaşılır” kelimesi sessizce aramızda çınıyor.

Jamie öğrencilere grup çalışmaları verip konuşmak için odanın köşesindeki masaya gitmeyi öneriyor. Jamie masaya ilerliyor, parmak uçlarımda arkasından yürüyorum.

Özgürlük

İçerde bir tarafınla yapayalnız kalabilirsin
kuyunun dibindeki taş gibi
fakat öbür tarafın
öylesine karışmalı ki dünyanın kalabalığına
sen ürpermelisin içerde
dışarda kırk günlük yerde yaprak kıpırdasa.

NÂZİM HİKMET

Birkaç ay geçtikten sonra artık her hafta hapisanede de diğer günlerde giydiğim, yumuşak deriden Oxford ayakkabıları giyiyorum. Yalnız başıma gittiğim üç haftalık Tayland seyahatimden yeni döndüm. Tenim bronzlaştı, saçım da karamel kahve. Hapisanenin şerit ışıklarla aydınlatılan koridorlarından sınıfıma yürüyorum. Karşı taraftan gardiyanların eşlik ettiği bir adam gelip geçiyor yanımdan. Teni solgun, gözaltları pul pul olmuş. Bronzluğumu saklamak için gömleğimin kollarını indiriyorum. Sınıfa gidip tahtaya bugünün konusunu yazıyorum: “Özgürlük.”

Yirmi dakika sonra koridorun dışındaki yetkili bağıyor: “Serbest zaman!” Serbest zaman, hapisanenin içindeki kapıların açıldığı ve mahkûmların hücrelerinden çıkıp derslere, atölyelere ya da başka aktivitelere gittikleri sırada geçen zamana deniyor. Birkaç dakika sonra sınıfıma geliyorlar. Zach adında kırk yaşında bir adam giriyor içeri. Ayağında cırt cırtlı, gri bez spor ayakkabılar var. Bunlar ayakkabısı olmayanlara hapisanenin verdiği ayakkabılardan. Tulumu dirseklerine kadar çekmiş, bileğinden yukarı doğru çıkan bir düzine yatay kesik izi görünüyor. Zach geçen ayki

şartlı tahliye duruşmasından bir gün önce bir sağlık çalışanınin suratına yumruk atmıştı.

Birkaç kişi daha içeri giriyor. Junior adındaki öğrenci kapı eşiğinde beliriyor. Uzun boylu, üzerinde yuvarlak omuzları ve göğüs kaslarını teşhir eden, pudra pembesi bir atlet var. Nike marka, yeni spor ayakkabılar giymiş. Birkaç hafta önce bu adamlardan biri Junior'a neden içeride olduğunu sormuştu. "Girişimciyim ben," diye karşılık vermişti Junior.

İçeri girip elimi sıkıyor. "Yeniden burada olmak bir zevk, efendim," diyor. Sesi gür. Yoluk kaşları uçlarda kıvrılıyor. Odaya giriyor, herkesin elini tek tek sıkıyor, bu esnada da hepsinin gözünün içine bakıp "efendim" diye hitap ediyor.

Zach'in yanındaki sandalyeye yerleşip bacaklarını uzatarak iki yana açıyor. Zach kollarını göğsünde kavuşturuyor.

Son gelen Wallace oluyor. Göğsünü kabartarak değil, koca gövdesinin verdiği korunma hissinin özgüveniyle dimdik yürüyor. Junior'un yanındaki sandalyeye geçiyor ama ona bir şey demiyor. Wallace kimseyle konuşmuyor pek. Yirmi yıllık hapis cezasının on altıncı yılında. Spor salonuna gitmek yerine, hücrelerinde yalnız başına antrenman yapmayı tercih ediyor. Her gün oğluna mektup yazıyor.

Serbest zaman bitiyor, kapıyı kapatıyorum.

Oluşturduğumuz çemberde oturuyorum. "Homeros'un destanında," diyorum, "Odysseus, Truva Savaşı'nın ardından gemisiyle memleketi İthaka'ya doğru yola çıkmıştı. Ama çok geçmeden Sirenlerle karşılaşacaktı. Sirenler, denizin ortasındaki kayalıklarda yaşayan yarı insan yarı kuş yaratıklardı. Öyle güzel bir şarkı söylerlerdi ki duyan her erkek aşkla sarhoş olur ve sesin kaynağına doğru yüzme için gemiden atlardı. Sirenler bu hezeyanlı denizcileri yerlerdi."

Devam ediyorum: "Hiç kimse sirenleri görüp de hayatta kalmamıştı. Odysseus mürettebatına, sirenlerin büyüüne

kapılmamaları için kulaklarını balmumuyla kapamalarını söyledi. Denizciler sıradan işlerine devam edebilecek, yemek hazırlayıp halatları düzenleyebilecekti.”

“Fakat” diyorum, “aralarından birinin, diğerleri balmumunu çok erken çıkarmasın diye müziği duyması gerekiyordu. Odysseus adamlarından kendisini gemi direğine bağlamalarını istedi. Bu sayede gemiden atlamadan şarkıyı duyabilecekti. Adamlarına, çözülmekle ilgili her türlü isteğini duymazdan gelmelerini söyledi.

“Yola koyuldular. Odysseus müziği duydu. Müzik içine işleyip onu ele geçirdi. Arzu ruhuna akın etti ve onu çözmeleri için yalvarmaya başladı ama mürettebatı günlük işlerle ilgileniyordu. Adamlardan biri o kadar uzun zamandır denizdeydi ki memleket hasreti artık onu hissizleştirmişti. Odysseus’un ne kadar tutkulu görüldüğünü fark etti. Yaptığı işi bıraktı; sirenlerin sesini merak ediyordu. Balmumunu kulaklarından çıkardı. Şarkıyla sarhoş oldu ve gemiden atlayarak ölüme gitti.

“Sirenlerin bölgesinden geçtikten sonra Odysseus’u çözdüler. O günden sonra Odysseus kalbinde bir acıyla yaşadı çünkü bir daha Sirenlerin şarkısı kadar güzel bir şey duyamayacaktı.”

“Sirenler kafadan kontak,” diyor Zach. “Bir kere kayalıklarda yaşıyorlar.”

Wallace dışındakiler gülüyor.

“Kulağında balmumu olan adamlar, Odysseus ve balmumunu çıkaran adam. Aralarından hangisi en özgür?” diye soruyorum. Konuşma çubuğu olarak kullandığım küçük topu Wallace’a veriyorum.

“Kulağında balmumu olanlar, en özgür onlar,” diyor. “İşlerine bakıyorlar. Tıpkı burada bizim yaptığımız gibi; bizim de fatura ödemek ya da okula yetişmek gibi şeyler yapmamız gerekmiyor. Onlarda olmayan özgürlüğe sahibim.”

“Ne gibi?” diye soruyorum.

“Seçim yapmaktan muafim. Tıpkı kulaklarında balmumu olan adamlar gibi,” diyor Wallace.

Junior sandalyesinde öne eğilip Wallace'a, "Ama seçim şansın yoksa özgür de olamazsın," diyor.

"Dışarıda belaya bulaşmanın pek çok yolu var. Burada odaklanabiliyorum," diyor Wallace.

Biraz sonra Junior'a, "Sence hangisi özgür?" diye soruyorum.

"Odysseus," diyor. "Kral o çünkü. İnsanlar dediklerini yapmak zorunda."

"Ama Odysseus tamamen kapana kısılmış," diyor Wallace. "Ne kadar iyi şeyler yaşarsa yaşasın, hep daha iyisi için yanıp tutuşacak ve artık hiçbir şey yetmeyecek ona."

"Ama Odysseus hayatta bir şeyler *yapabilmiş*," diyor Junior.

"Yaptıklarını her hatırladığında acı çekecek. Sen hücrende daha özgürsün," diye karşılık veriyor Wallace.

"Kulağında balmumu olan adamların Odysseus gibi acı çekmemesinin nedeni, hayatlarında bir şey *yapmamış* olmaları. Onlar sadece nefer," diyor Junior.

"Eve varmak uğruna gerekenleri yapabilmek için, etliye sütlüye karışmıyorlar," diyor Wallace.

"Yaşayacakları hayat buysa eve gitmelerinin ne önemi var ki?" diye karşılık veriyor Junior.

Küçük topu Keith isimli öğrenciye veriyorum. Topu kucağına koyup, "Şimdi... buna birkaç açıdan bakabiliriz," diyor.

Hapishanedeki işime başladığımda kütüphaneci, Keith'in on üç yıldır hapiste olduğunu, tek kişilik bir hücrede kaldığını ve her iki üç günde bir kitap bitirdiğini söylemişti. Keith'in ağır bir Glasgow işçi sınıfı aksanı var ve sık sık "terminoloji" gibi kelimeler kullanıyor. "Buna nörobilimsel perspektiften bakabilirsiniz," diyor. Kendi kendini yetiştirmiş insanların genelde konuştukları hızda, sanki kendini zihninin yükünden kurtarmak istermiş gibi konuşuyor; ama o konuşurken diğer öğrenciler oturdukları yerde kayılmaya ve gözlerini yere dikmeye başlıyorlar.

“Gemiden atlayan biri, Shakespeare’de soytarımın, kralın sahip olmadığı özgürlüğe sahip olduğu kadar özgürdür,” diye sürdürüyor sözlerini. Sözüne kesmek istiyorum. Sözüne kesmeyi gerçekten çok isterdim. Benim için bir öğretmen olmanın avantajlarından biri, insanların sözünü kesmek. Profesyonel hayatımın dışında sürekli yüksek sesle hızlı konuşan insanlar tarafından sözü kesilen yumuşak sesli, yavaş konuşan bir insanım; öğretmenlik yapmamın sebeplerinden biri de insanların sözünü meşru bir şekilde kesip bunun intikamını alabiliyor olmak. Keith devam ediyor: “Kuantum fiziği bize hiçbir şeyin aslında kesin olmadığını söyler.” Ama araya giremiyorum. On üç yıldır hücrede olan bir adama nasıl “zamanı gözetmek durumundayım” derim?

Sonunda Keith topu bana veriyor. Zach tulumunun kollarını ellerinin üstüne kadar indirmiş. Ona ne düşündüğünü soruyorum.

“Gemiden atlayan adam,” diyor Zach.

“Büyülenmişti. Özgür olamaz,” diyor Junior.

“Fakat belki de Sirenlerin çekimine teslim olmak da cesaret gerektirmiştir. Belki özgürlüğünü kendi ellerine alacak cesarete sahip tek insan odur,” diye karşılık veriyor Zach.

“Kaçmak istemiş ama yaptığı şey hücrenden kaçıp çatıya tırmanmaya benziyor. Oradan nereye gidebilirsin? Hücredekinden daha rezil bir halde olursun.”

“Atladı çünkü onun durumunda en fazla özgürlüğe öyle erişeceğine düşündü,” diyor Zach.

“Atladı çünkü özgürlükten vazgeçti,” diyor Junior.

Sınıfta bir saat geçirdikten sonra adamların bacaklarını esnetmek için bir mola vermeleri gerekiyor. Sınıfımın kapısını açıyorum ama koridordaki memur kapıyı kapamamı ve herkesi içeride tutmamı söylüyor. Hücrelerin yer aldığı katta bir kaza olmuş. Bir adam protesto amacıyla ağlara atlamış. Metal ağlar bir katı

diğerinden ayırıyor. İnsanların bir şeyleri ya da kendilerini aşığı atmasına engel oluyor. Bir adam bu ağılara atladığında görevliler güvenlikle ilgili nedenlerden dolayı gidip onu alamıyorlar. Eğer adamı ağıdan inmeye ikna edemezlerse kask ve kalkanlarıyla özel bir kasırğa ekibi* göndermeleri gerekiyor.

Memur bana ağılardaki adamın cezasını oradaki bir hapishane- de çekmek için Venezuela'ya gönderilmek üzere olduğunu söy- lüyor. Adam gitmek istemiyormuş. Bu hapishanede daha fazla kalabilmek için ağılara atlamış.

Kapımı kapatıp kilitliyorum. On beş dakikalık molamızı sı- nıfta geçiriyoruz. Zach pencerenin demirliklerine ulaşığı birkaç santim açıyor camı. Junior beyaz tahtaya gitmiş, benim tahta kalemlerimden birini kullanarak çizdiği diyagramla dört adama nasıl *bitcoin* milyoneri olunacağını anlatıyor. Altı ay içinde bir Rolex ya da Mercedes alabilmek için ne yapmaları gerektiğini söylüyor.

Gregg adındaki adam bana doğru geliyor. Kızıl kirli sakalının altından geçen taze bir yara izi var. “Bu felsefe... Ne için?” diye soruyor.

“Ee,” diyorum, “felsefe Antik Yunan'ın...”

“Bunla ne yapabilirsin? Hangi işleri?”

“Bazı arkadaşlarım, tanıdığım bazı insanlar şimdi Londra'nın ticari merkezinde çalışıyorlar.”

“Senin mesleğin ne?”

Bunu ona ders anlattıktan hemen sonra sorduğı için “felse- fe öğretmeni” dememin bir anlamı olmayacağını düşünüyorum. “Bazıları felsefe diploması edindikten sonra hukuk eğitimini ta- mamlamak için dersler alıyor.”

Gregg sanki söylenmesi gerekenlerin sadece yarısını söylemi- şim gibi beklentiyle bana bakıyor.

* Hapishanelerdeki isyanları bastırmak için gönderilen, seçkin polislerden kurulu birimler. (ç.n.)

“Sirenlerin hikâyesinde en özgür kişi kim sence?” diye soruyorum.

“Hiçbiri. Özgürlüğe sadece aptallar inanır.”

Wallace sandalyesinde kalıyor, on beş dakikalık mola boyunca kimseyle konuşmuyor. Birkaç hafta önce hapishanede bir güvenlik sorunu oldu, mahkûmlar günün yirmi üç saatini hücrelerinde geçirmek zorunda kaldılar ve idarenin “birliktelik zamanı” dediği, kalan bir saatte dışarı çıktılar sadece. Bu zaman diliminde telefon etmeye, duş almaya, sosyalleşmeye ve bacaklarını esnetmek için yürüyüş yapmaya izinleri var. “Birliktelik zamanı” duyurusunun yapıldığı çoğu seferde Wallace hücresinde kaldı, yatağında uzanarak kitap okudu.

Adamlar yeniden çemberdeki yerlerini alıyor.

“Epiktetos köle doğmuş bir felsefeciydi ama temelde hâlâ özgür olduğuna inanıyordu. Zincirlerin bedenini kısıtladığını ama seçme yetisini kısıtlamadığını söylemişti,” diyorum.

“Her şeye rağmen zihninde özgür olabilirsin,” diyor Wallace.

“Epiktetos önce neyi kontrol edip neyi edemeyeceğini anlayarak özgür olmayı öğrenebileceğine inanıyordu,” diyorum.

“Her gece gardiyanlar hücrelerimizi kilitlemeye geldiğinde gardiyana kalmadan ben kendi kapımı kapatıyorum,” diyor Wallace.

“Kontrol için mi?” diye soruyorum.

“Gardiyanlar kapamamız gerektiğini söylemeden bir dakika önce telefonu kapamamla aynı sebepten,” diye karşılık veriyor.

“Kapatmazsan ne olur?” diye soruyorum.

“Pişman olacağım bir şey yaparım. Birkaç yıl önce gardiyan kapatmasını söyledikten sonra telefonla konuşmaya devam eden bir adam gördüm. Bir memur parmağını ahizenin üstüne koydu. Eğer bana yapılsaydı yumruğu çakardım. O yüzden kendimi hiç o duruma sokmuyorum. Erkenden kapatıyorum.”

“Bu özgürlük mü?” diye soruyorum.
“İşleri kolaylaştırıyor,” diyor Wallace.

Yarım saat sonra kapının dışından bir gardiyan “Serbest zaman,” diye bağırıp dersin bittiği haberini veriyor. Kapıyı açıyorum, adamların çoğu gönülsüzce çıkıyor, birkaçı da oyalanıyor. İçlerinden biri bronzlaşmış yüzümü gösterip nereye gittiğimi soruyor. Cevaplarımı sınırlı tutuyorum, bir grup mahkûmun Puket’in tropik plajları ile dolunay partilerini duymaktan rahatsız olacağını düşünüyorum. Ama bana daha fazla soru sorup duruyorlar. “Şnorkelle yüzdünüz mü?”, “En sevdiğiniz şey ne oldu?”, “Oraya taşınmayı düşünür müsünüz?” Sonra biri açıkça soruyor: “Erkek arkadaşınızla mı gittiniz?”

Yüzünde küçümseyici bir sırıtış arıyorum. Ama yok. İçtenlikle soruyor. “Bu defa yalnızdım,” diyorum.

Tayland hakkında bir şeyler sormaya devam ediyorlar. Birkaçı daha önce gitmiş, Bangkok’taki bazı karaoke barların hâlâ açık olup olmadığını merak ediyorlar. İndirimli uçak bileti bulup bulamadığımı, orada cırcır olup olmadığını soruyorlar. Sorularını cevaplıyorum, konuyu bir kız arkadaşım olduğuna getirmeyi düşünüyorum ama odadaki ortam o kadar neşeli ve hoşgörülü ki gey olmadığını söyleyecek cesareti bulamıyorum.